herpy

WARANY

Waran białogardły

Varanus albigularis

Varanus albigularis to masywny, aktywny za dnia i chętnie kopiący waran z sawann i suchych lasów południowej i wschodniej Afryki. Osiąga 100-200 cm długości, jest ciekawski i może stać się bardzo oswojony, ale zamiast terrarium wymaga całego pomieszczenia, dużych wydatków na pokarm i wielu lat starannej opieki.

Rodzina: Varanidae Nazwa angielska: White-throated Monitor

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**100-200 cm** długość całkowita z ogonem
Waga	**3 000-12 000 g**
Długość życia	**10-20 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Półpustynia i sawanna**
Trudność	**Ekspert**

HODOWLA

Min. terrarium	**300 × 200 × 150 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**24-26 °C**
Miejsce wygrzewania	**35-45 °C**
Temperatura w nocy	**19-21 °C**
Wilgotność	**30-60%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Zalecane** Strefa Fergusona 3
Pokarm	**Owady, kręgowce i dżdżownice i ślimaki**
Utrzymanie	**Pojedynczo lub w parach**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**16-65 jaj**
Zniesienia w roku	**1-2**
Inkubacja	**150-180 dni** przy 28-31 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik II**
Załącznik unijny	**Załącznik B**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Varanus albigularis to ciężki, zwarty waran z zaokrąglonym, wypukłym pyskiem, silnymi przednimi kończynami i ostrymi, mocnymi pazurami. Głowa jest z wierzchu szara lub brązowa, natomiast gardło jest wyraźnie jaśniejsze, zwłaszcza pod ciemnym pasem skroniowym biegnącym od oka do barku. Na ciele widnieją ciemne pierścienie z jasnym środkiem, ale u starych osobników rysunek się zaciera i przypomina raczej pasy wokół żeber. Nazwa gatunkowa pochodzi od łacińskich słów albus, biały, i gula, gardło.

Gatunek opisano w 1802 roku i przez długi czas uważano go za podgatunek *Varanus exanthematicus*. Różnice w budowie hemipenisów doprowadziły do uznania go za odrębny gatunek. Wyróżnia się trzy podgatunki: *V. a. albigularis* w południowej Afryce, *V. a. angolensis* w Angoli, Zambii i krajach sąsiednich oraz *V. a. microstictus* w Afryce Wschodniej. Status czwartej nazwy, *V. a. ionidesi*, pozostaje niewyjaśniony. Oba gatunki łatwo pomylić w handlu, choć *V. albigularis* dorasta do znacznie większych rozmiarów.

Dorosłe osobniki osiągają zwykle około 150 cm długości całkowitej, a pojedyncze przekraczają 200 cm. Dzikie dorosłe zwierzęta mają długość od pyska do kloaki 50-70 cm. Mniejszy dorosły osobnik o długości 41 cm od pyska do kloaki i 90 cm długości całkowitej waży około 1,5 kg, natomiast oswojone zwierzęta w niewoli o długości 140-160 cm ważą 7-12,5 kg.

Gatunek jest inteligentny. Potrafi rozróżniać ilości do sześciu ślimaków, przez kilka dni pamięta, gdzie znalazł pokarm, i systematycznie odwiedza wcześniejsze miejsca żerowania. Gdy dostanie martwe zwierzę zbyt duże, by je połknąć, wgryza się w nie i obraca wokół własnej osi długiej, by oderwać skórę i mięso, podobnie jak krokodyl. Nie jest to więc zwierzę, które po prostu wstawia się do terrarium i obserwuje.

Dorosły osobnik potrzebuje całego pomieszczenia lub samodzielnie zbudowanego wybiegu o powierzchni kilku metrów kwadratowych, ogrzewania i UVB na dużą skalę, ogromnych ilości pokarmu, głębokiego podłoża do kopania i codziennej uwagi przez wiele lat. To gatunek dla kogoś, kto chce budować i urządzać przestrzeń dla dużego zwierzęcia, a nie gatunek do mieszkania. Młode mają po wykluciu tylko ok. 25 cm, ale rosną szybko.

Czytaj więcej: Światło i UVB

Występowanie i środowisko

Varanus albigularis występuje na dużych obszarach południowej i wschodniej Afryki, od Namibii, Botswany i Republiki Południowej Afryki na południu po Angolę, Zambię, Tanzanię, Kenię i Ugandę, a dalej aż po południową Etiopię i Somalię. Spotyka się go również w Zimbabwe, Mozambiku, Malawi, Eswatini, Lesotho i w południowym Kongu.

V. a. albigularis żyje w południowej Afryce, na północ aż po Angolę, Zambię i Mozambik, *V. a. angolensis* w Angoli, Zambii i przyległych częściach Konga, a *V. a. microstictus* w Etiopii, Somalii, Kenii i Tanzanii. Gatunek nie występuje w najbardziej wysuniętym na południowy zachód krańcu kontynentu. Żyje w wielu parkach narodowych, m.in. Kruger, Etosha i South Luangwa, i jest liczny tam, gdzie znajduje odpowiednie siedliska.

> **Naturalny zasięg:** Angola, Botswana, Etiopia, Kenia, Lesotho, Malawi, Mozambik, Namibia, Somalia, Eswatini, Tanzania, Uganda, Republika Południowej Afryki, Zambia, Zimbabwe i Demokratyczna Republika Konga.

ŚRODOWISKO

Gatunek zamieszkuje sawanny, widne lasy, zarośla i tereny suche. Prowadzi naziemny tryb życia i większość czasu spędza na poszukiwaniu pokarmu na ziemi, ale kopie własne nory i potrafi wspinać się na drzewa, by plądrować ptasie gniazda, odpoczywać lub uciekać. Zwierzęta są aktywne za dnia, rano wygrzewają się w słońcu, a potem ruszają na łowy.

Klimat ma wyraźną porę deszczową i suchą. Gody odbywają się w południowej Afryce od końca sierpnia do połowy listopada, a jaja są składane kilka tygodni później. W chłodnej porze roku aktywność i apetyt spadają. Siedliska regularnie płoną, a zwierzęta przechodzące po żarze lub rozgrzanej ziemi mogą doznać poważnych oparzeń łap i ogona.

Hodowla

TERRARIUM

Dorosły *Varanus albigularis* musi mieć co najmniej 300 × 200 × 150 cm (długość × szerokość × wysokość), a najlepiej całe pomieszczenie. Największe osobniki o długości około 200 cm potrzebują więcej, np. 300 × 230 × 240 cm, a grupa siedmiu dorosłych zwierząt wymaga pomieszczenia o powierzchni około 18,5 m². Małe wymiary, jakie sprzedawcy oferują dla młodych, to tylko rozwiązanie tymczasowe.

Młode o długości ok. 25 cm mogą zacząć w terrarium 100 × 50 × 50 cm, nawet po kilka razem, dopóki jedzą owady, a przez pierwsze tygodnie z gazetą lub ręcznikiem papierowym jako podłożem. Następnie przenosi się je do coraz większych wybiegów w miarę wzrostu. W ciągu kilku lat stają się zwierzętami o długości 100 cm lub więcej, więc zaplanuj duży wybieg od samego początku.

W naturze gatunek kopie własne nory, zapewnij więc co najmniej 30-40 cm luźnej, wilgotnej mieszanki ziemi i piasku w strefie, w której zwierzę może kopać i się ukrywać. Potrzebnych jest kilka kryjówek, duże płyty kamienne, grube konary i kawałki kory, które wytrzymają ciężar masywnego zwierzęcia. Do wyposażenia należy też duży zbiornik z wodą, w którym zwierzę może się całkowicie zanurzyć. Wszystkie źródła ciepła muszą być osłonięte, żeby zwierzę nie mogło się poparzyć, a drzwi muszą się zamykać na klucz, bo duże, silne zwierzę w przeciwnym razie może uciec. Wentylacja musi być dobra.

Do rozrodu potrzebna jest skrzynka lęgowa z co najmniej 35 cm głęboką, wilgotną mieszanką piasku i ziemi. Samice, które nie mają odpowiedniego miejsca na gniazdo, rozrzucają jaja po terrarium.

TEMPERATURA

Jako aktywny za dnia, wygrzewający się gad *Varanus albigularis* wymaga dużego gradientu temperatur. Temperatura powietrza wynosi 24-26 °C w dzień i 19-21 °C w nocy. Miejsce do wygrzewania musi być dużym, otwartym obszarem o temperaturze powierzchni 35-40 °C, z najcieplejszym punktem do 45 °C. Chodzi o temperaturę powierzchni, mierzoną termometrem na podczerwień bezpośrednio na powierzchni, a nie termometrem wiszącym w powietrzu.

Użyj kilku żarówek grzewczych lub promienników podczerwieni nad miejscem do wygrzewania, żeby duże zwierzę mogło w całości leżeć w cieple, a powietrze w dużym wybiegu ogrzewaj grzejnikami na ścianach. Pozostaw część wybiegu chłodniejszą, żeby zwierzę mogło wybierać. Wszystkie źródła ciepła muszą być nie tylko osłonięte, ale też sterowane termostatem. Regularnie mierz temperaturę powierzchni termometrem na podczerwień.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura

WILGOTNOŚĆ I WODA

Gatunek pochodzi z suchych i półwilgotnych terenów sawannowych, a właściwa wilgotność powietrza w wybiegu nie została udokumentowana liczbowo. Utrzymuj powietrze stosunkowo suche (30-60 %, szacunkowo), a część podłoża pozostaw wilgotną, żeby zwierzę mogło kopać i znaleźć wilgotniejszą norę do leżenia. Stale mokre podłoże i stojące powietrze prowadzą do problemów ze skórą.

Woda do picia i kąpieli musi być świeża i w dużym zbiorniku, a zwierzę musi móc się w niej całkowicie zanurzyć. Wymieniaj wodę regularnie, żeby była czysta.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

OŚWIETLENIE I UVB

Varanus albigularis jest aktywnym za dnia, wygrzewającym się gadem i potrzebuje silnego światła. Stosuj kompaktowe świetlówki o wysokim udziale UVB (klasa 10 %) lub lampy rtęciowe z UVB wraz z żarówkami podczerwieni i spotami nad miejscem do wygrzewania. Umieść źródło UVB nad miejscem do wygrzewania, tak by zwierzę otrzymywało indeks UV odpowiadający strefie Fergusona 3, i daj mu możliwość przejścia w cień. Wymieniaj żarówki zgodnie z zaleceniami producenta, bo moc UVB spada, zanim światło wyda się słabsze.

Latem światło powinno być włączone przez 12 godzin dziennie, a zimą nieco krócej, sterowane programatorem czasowym. W nocy musi być ciemno.

ŻYWIENIE

W naturze *Varanus albigularis* jest prawdziwym generalistą. Zjada ślimaki, szarańczaki, krocionogi, chrząszcze i inne bezkręgowce, a okazjonalnie węże. Gatunek odżywia się więc bardzo różnorodnie, a dieta złożona wyłącznie z gryzoni nie odpowiada temu, co je w naturze.

Dieta w niewoli musi być urozmaicona. Młode od wyklucia dostają świerszcze, szarańczaki i karaczany, później także larwy drewnojada (zofobasy) i noworodki myszy. Dorosłe mogą dostawać owady, ryby (pstrąga i suma), małe kurczęta i części kurczaka, myszy, szczury oraz od czasu do czasu jajka na twardo. Dorosłe zwierzęta karmi się od 1-2 razy w tygodniu do 5 razy w tygodniu, w zależności od tego, co dostają; młode karmi się częściej. Zimą apetyt może spaść: samice często jedzą mniej od końca października przez dwa-trzy miesiące, a kilka tygodni zupełnie bez pokarmu nie jest niczym niezwykłym.

Gdy gryzonie stają się głównym pokarmem, wiele waranów popada w otyłość, co skraca ich życie. Wybierz mieszankę z dużą ilością owadów, ślimaków i ryb, a do tego dodawaj wapń i witaminy. Myszy podawaj tylko wtedy, gdy zwierzę wydaliło poprzedni posiłek, a młode, które dostają zbyt wiele myszy, zwracają je. Karm osobno, gdy kilka młodych mieszka razem, bo walczą o zdobycz.

Czytaj więcej: Zwierzęta karmowe: utrzymanie i hodowla Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Varanus albigularis nie jest zwierzęciem domowym w zwykłym sensie. Dzikie osobniki są płochliwe i uciekają lub gryzą, gdy zostaną złapane, a nawet oswojone zwierzęta mają silne szczęki, ostre pazury i ogon, którym potrafią uderzyć. Smaganie ogonem jest u waranów częste, a ogon zwierzęcia o długości 150 cm może wyrządzić krzywdę. Ugryzienie dużego osobnika

powoduje głębokie rany, a pazury mogą rozorać skórę. Przy karmieniu używaj długiej pęsety lub szczypiec i unikaj gwałtownych ruchów.

Oswajanie wymaga spokoju i czasu. Daj nowym zwierzętom co najmniej kilka tygodni bez brania na ręce, mów spokojnie i karm z pęsety lub szczypiec zamiast z ręki. Gdy zwierzę przestanie uciekać, możesz zacząć je dotykać. Zawsze podnoś je obiema rękami pod tułowiem i podtrzymuj ogon. Oswojone dorosłe osobniki mogą stać się na tyle spokojne, by swobodnie chodzić po pomieszczeniu, ale każde zwierzę może zareagować gwałtownie na stres lub głód.

Gady często są nosicielami salmonelli, a niemal połowa wszystkich gadów domowych (48 %) to nosiciele. Dokładnie myj ręce po każdym kontakcie ze zwierzęciem, terrarium i wyposażeniem, a dzieci i kobiety w ciąży trzymaj z dala od sprzątania.

Gatunek można trzymać pojedynczo lub w parach. Samice mogą się dotkliwie gryźć w okolicy skrzynki lęgowej, a młode żyjące razem w grupach zaczynają walczyć, gdy przechodzą na myszy. Większe grupy, np. cztery samice i trzy samce, można trzymać w dużym pomieszczeniu z wieloma kryjówkami i dużym zbiornikiem z wodą. W razie wątpliwości trzymaj zwierzęta osobno.

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Różnica wielkości między płciami nie jest jednoznaczna: samiec może być większy (200 cm wobec 130-160 cm u samic), ale samica może też być dłuższa pod względem długości od pyska do kloaki (ok. 70 cm wobec ok. 50 cm). Płeć trudno pewnie określić u młodych i powinien ją ustalić lekarz weterynarii z doświadczeniem w leczeniu waranów. Dokładny wiek osiągnięcia dojrzałości płciowej nie jest znany. Do rozrodu można wykorzystywać samice w wieku czterech-pięciu lat i samce w wieku siedmiu lat. Samica powinna być w pełni wyrośnięta i w dobrej kondycji, zanim zostanie użyta do rozrodu.

GODY I KOPULACJA

Gody odbywają się wiosną i w ciągu lata, w zależności od temperatury i oświetlenia. W niewoli w Europie zwierzęta kopulują od maja do sierpnia. Samiec zwykle przez mniej więcej tydzień wykonuje ruchy głową i dotyka językiem szyi i ciała samicy. Sama kopulacja może trwać do półtorej godziny i powtarzać się kilka razy dziennie przez trzy-cztery dni. Pary często śpią potem razem w tej samej kryjówce.

Wpuść samca do samicy na jej wybieg i obserwuj, czy nie dochodzi do pogryzień. Kilka samic na jednym wybiegu może walczyć zaciekle o skrzynkę lęgową. Zimowanie nie jest konieczne do rozrodu, ale samice jedzą mniej w półroczu zimowym.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa jaja ok. 30-48 dni po kopulacji. Zniesienie liczy 16-55 jaj, w rzadkich przypadkach do 65. Jaja są białe i skórzaste, mają ok. 6-7 cm długości i 4 cm szerokości oraz ważą 48-55 g. W niewoli samica składa zwykle 1-2 zniesienia rocznie.

Samica kopie i często przebywa przez kilka dni w skrzynce lęgowej, a w dniach poprzedzających składanie jaj traci apetyt. Może agresywnie bronić skrzynki lęgowej zarówno przed innymi samicami, jak i przed tobą. Jaja są często składane w nocy. Niektóre samice ignorują skrzynkę lęgową i składają jaja na otwartym podłożu, co często skutkuje słabym zapłodnieniem i wylęgiem. Najlepszym gniazdem jest głęboka skrzynka z luźnym, wilgotnym podłożem, najlepiej z wydrążonym pniem lub podobną norą.

Gdy samica skończy, należy wyjąć jaja, a ona potrzebuje odpoczynku i dodatkowego pokarmu.

INKUBACJA

Jaja umieszcza się w pojemniku z otworami wentylacyjnymi, częściowo zakopane w mieszance wermikulitu i wody w stosunku wagowym 1:1, i inkubuje w temperaturze 28-31 °C, najlepiej 29-30 °C. Wilgotność musi wynosić 70-95 %. Kontroluj jaja co tydzień i dodawaj tylko trochę wody, jeśli waga spada; przez ostatnie trzy tygodnie nie dodaje się wody.

Inkubacja trwa 150-180 dni. Niezapłodnione jaja z czasem żółkną, miękną i brzydko pachną, zdarzają się też martwe zarodki i zdeformowane młode. Odsetek wyklutych młodych bardzo się różni między zniesieniami i często jest niski, a przyczyna nie jest jasna. Młode wykluwają się same przez kilka dni bez pomocy.

Czytaj więcej: Inkubacja jaj

ODCHÓW MŁODYCH

Młode *Varanus albigularis* mają po wykluciu ok. 25 cm długości i ważą 30-40 g. Resztki woreczka żółtkowego i pępowiny odpadają same, gdy młode ociera brzuchem o podłoże. Zaczynają jeść świerszcze po ok. 48 godzinach.

Trzymaj je w czystym pojemniku z gazetą lub ręcznikiem papierowym, kryjówką, miską z wodą wystarczająco dużą do kąpieli i lampą grzewczą nad miejscem do wygrzewania. Przez pierwsze miesiące podawaj im tylko owady (świerszcze, szarańczaki, karaczany), później zofobasy i małe gryzonie. Mogą mieszkać razem, dopóki jedzą owady, ale należy je rozdzielić przy pierwszej myszy. Dodawaj witaminy i wapń. Rosną szybko i na bieżąco potrzebują coraz większej przestrzeni. Planuj z myślą o tym, że każde młode z czasem stanie się waranem o długości 100-200 cm.

Zdrowie i częste błędy

Osobniki *Varanus albigularis* dostępne w handlu są często importowane lub pochodzą od importowanych rodziców, m.in. dziko odłowionych zwierząt z Tanzanii. Zwierzęta z odłowu mogą mieć kleszcze i inne pasożyty, być zestresowane i mieć niską masę ciała. Wybieraj zwierzę, które je, ma czyste oczy i równą, dobrze odżywioną sylwetkę, i zleć badanie kału lekarzowi weterynarii z doświadczeniem w leczeniu gadów, zanim zwierzę trafi do innych.

Typowe problemy i błędy w hodowli to:

- Otyłość, gdy gryzonie są głównym pokarmem, oraz niedobór wapnia (miękki szkielet, drżenie) przy zbyt małej ilości wapnia i UVB, zwłaszcza u młodych zwierząt.
- Oparzenia brzucha i łap od nieosłoniętych źródeł ciepła.
- Zbyt niskie temperatury i niewłaściwa wilgotność, które powodują złe trawienie, brak apetytu i infekcje dróg oddechowych.
- Kleszcze i inne pasożyty zewnętrzne, zwłaszcza u świeżo zakupionych zwierząt.
- Pogryzienia i urazy zadane przez inne zwierzęta na tym samym wybiegu.
- Słabe zapłodnienie i problemy ze złożeniem jaj, gdy samica nie ma odpowiedniej skrzynki lęgowej.

Zwróć się do lekarza weterynarii z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę traci na wadze, nie je przez kilka tygodni poza okresem chłodnym, ciężko oddycha, ma opuchnięte stawy lub szczęki albo zmienione odchody.

Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.